

TIJDSCHRIFT VOOR NUMISMATIEK

**EUROPEES GENOOTSCHAP
VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE**

**NOVEMBER-DECEMBER 1982 - VOL. XXXII - NR. 6
TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT**

EEN NIEUWE START

Op de algemene vergadering van 2 oktober te Brugge werd beslist, het tweemaandelijks "Tijdschrift voor Numismatiek", dat in zijn huidige vorm financieel nog moeilijk te verwezenlijken was, te vervangen door enerzijds een maandelijks numismatische agenda en anderzijds een 150-200 bladzijden tellend jaarboek. Daarom willen wij graag als afscheid voor onze lezers de ontwikkeling en groei schetsen van het tijdschrift vanaf zijn ontstaan.

Tijdschrift voor Numismatiek (1950-1982)

De heren René de Martelaere en Antoine Vanden Brande, die begin 1950 het Genootschap oprichtten, lanceerden reeds in maart 1950 het eerste nummer van het maandblad onder de titel "L'Alliance Numismatique". Het blad is tweetalig en bescheiden van vorm met 8 gestencileerde bladzijden. De inhoud bestaat uit een numismatisch artikel en vaste rubrieken zoals "Hoekje van de verzamelaar" en "Vragen om inlichtingen".

De eerste zes nummers van het maandblad (maart-augustus 1950) zijn gestencileerd en bevatten in totaal 54 bladzijden. In april 1951 wordt het maandblad gedrukt in een recto-verso vorm, om also geen voorkeur aan het Nederlands of Frans te geven.

Het eerste nummer van 1952 wordt in een normale vorm uitgegeven en de bladzijden worden genummerd. Van juli 1951 tot mei 1952 worden er Duitse teksten opgenomen in het maandblad, dat ook over onze grenzen zijn weerklank heeft gevonden.

In 1954 wordt er overgegaan tot een groter lettertype en het blad bereikt een totaal van 108 bladzijden per jaar, dat eveneens in 1955 wordt behaald.

De raad van beheer beslist in 1967 het maandblad, dat steeds ononderbroken verschenen is, afzonderlijk uit te geven in de twee landstalen onder redactie van de h. E. Moors voor de Nederlandstalige en de h. J. De Mey voor de Franstalige afdeling.

Het Franstalig maandblad fusioneert in 1973 met "Jeunesses Numismatiques" en neemt als hoofding "La Vie Numismatique" met als hoofdredacteur de h. M. Colaert.

Het Nederlandstalig en het Franstalig maandblad wordt in 1976 teruggebracht tot een tweemaandelijks uitgave.

Van juli 1975 tot december 1980 verzorgde de h. A. Van Keymeulen de redactie van het Nederlandstalig tijdschrift.
Begin januari 1981 wordt het blad toevertrouwd aan de h. P. Degel.

Wij danken de leden, die gedurende al die jaren hun medewerking verleend hebben om de volwaardigheid van het Vlaamse tijdschrift te bevestigen. Er werd dan ook een alfabetische lijst samengesteld waarin al de auteurs per onderwerp zijn gerangschikt (zie blz. 181). Wij vonden het nuttig voor de rubriek "Bibliografie" een gelijkaardige lijst te publiceren (zie blz. 201).

Onze dank gaat eveneens naar onze Franstalige collega's en in het bijzonder de h. Maurice Colaert voor de vriendelijke samenwerking.

Herinneren wij er aan dat al de informatie betreffende de vergaderingen der afdelingen, de ruilbeurzen enz., dient overgemaakt te worden aan de h. André Van Keymeulen, Dierenriemstraat 43, 1180 Brussel of André Van Keymeulen, p/a Koninklijke Bibliotheek, Keizerslaan 4, 1000 Brussel (Tel. bureeluren 02/513.61.80).

De wetenschappelijke en vulgariserende artikels en bijdragen, bestemd voor het jaarboek, kunnen gestuurd worden aan de h. Pierre Degel, Strijdersstraat 36, 3300 Tienen.

Hernieuwing der lidgelden

Zoals op de algemene vergadering van 2 oktober beslist werd, is het lidgeld voor 1983 vastgesteld op 250 BF. Leden beneden de 16 jaar betalen 150 BF. In ruil hiervoor ontvangt U de lidkaart van het EGMP, de Maandelijkse Agenda en het Numismatisch Jaarboek. De lidkaart van het EGMP geeft recht op vrije toegang bij alle afdelingen van het Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde en van het Alliance Européenne Numismatique.

Betalingen gebeuren via de afdelingen, die de bedragen storten op rekening 310-0034738-01 van het Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde te 1000 Brussel.

Individuele leden worden verzocht hun lidgeld te vereffenent via een afdeling, waarvan een lijst op blz. 183 is afgedrukt.

De redactie

AANGESLOTEN AFDELINGEN EGMP

ANTWERPEN

- J. Mertens, Eric Sasselaan 29, 2020 Antwerpen (03/238.32.17)
- E. Moors, Oude Antwerpsebaan 161, 2800 Mechelen (015/21.72.88)
- 419-7025421-30 EGMP Antwerpen, J. De Ley, 2120 Schoten.

BRUGGE

- J. Taelman, Schaakstraat 92, 8310 Brugge 3 (050/35.44.35)
- F. Maréchal, Kanunnik Van Hoonackerstraat 3, 8000 Brugge (050/31.37.28)
- 470-0213941-80 EGMP Brugge, Schaakstraat 92, 8310 Brugge 3

DENDERMONDE (Numismatische Kring)

- B. Van Dijck, Bakkerstraat 144, 9330 Dendermonde (052/21.19.65)
- R. Van Brussel, Noordstraat 7, 9100 Lokeren-Eksaarde (091/46.93.74)
- 393-0215324-73 Numismatische Kring Dendermonde, St. Jozefstraat 27, 9100 Lokeren.

GENT

- E. Vandercammen, Brielken 25, 9050 Evergem
- J. De Wilde, Sierheesterlaan 8, 9910 Mariakerke (091/26.49.06)

LEUVEN (Numismatica)

- J. Peeters, Gemeentestraat 170, 3200 Kessel-Lo (016/25.32.18)
- H. Vanhoudt, Belsenakenstraat 20, 3020 Herent
- 230-0243648-04 Numismatica Leuven.

MECHELEN (Numismatische Kring)

- W. Van Rompuy, Meysbrug 1, 2800 Mechelen (015/29.11.59)
- E. Sollie, Rozenstraat 22, 2870 Putte (015/75.58.27)
- 230-0315970-61 Numismatische Kring Mechelen, Befferstraat 28, 2800 Mechelen.

TIENEN (Numismatica)

- A. Dewil, Vianderstraat 9, 3300 Tienen (016/81.49.47)
- J. Rummens, Galgestraat 113, 3300 Tienen
- 001-0260155-77 Numismatica Tienen, Beauduinstraat 96, 3300 Tienen.

ZUID WEST-VLAANDEREN (KORTRIJK)

- P. Maes, Ketenstraat 10, 8658 Dadizele (056/50.04.53)

"TIJDSCHRIFT VOOR NUMISMATIEK"

1968 - 1982

INHOUDSOPGAVE

- De cijfers in het vet gedrukt verwijzen naar de verschijningsdatum.
- De Franstalige bijdragen, verschenen in het nr. 1 van 1980 (jubileum nummer) zijn niet opgenomen.
- Afkortingen: blz. = bladzijde; Z.A. = zonder auteursnaam.

Antieke munten

ASSENHEIMER L., Gemiddelde gewichten in grammen van Griekse munten, **70** blz. 26.

BOGAERT R., De muntcirculatie in Egypte vóór de Macedonische overheersing, **80** blz. 19-27.

CIBIS K., Aanmuntingsfouten bij Romeinse munten, **79** blz. 171-177.

DAUWE R., De commemoratieve stukken geslagen te Alexandrië van 330 tot 340 n.Chr., **74** blz. 69-71.

de S.B. M. & H., De studie van hun munten openbaart het ware gelaat van de Galliërs, **70** blz. 84-88, 101-109, 113-115, 129-132.

DEWIT H., Wappenmünzen en vroege uilen van Athene, **81** blz. 1-6, 49-60.

GALLE S., Inleiding tot de numismatiek der Sassaniden, **80** blz. 262-266, 364-369.

J.D.M., Een eigenaardigheid in de numismatiek: de spintriënen, **69** blz. 83-85.

LALLEMAND J., Een uitzonderlijke aanwinst van het Penningkabinet van Brussel, **74** blz. 84-86.

--, Een zeldzame aanwinst voor het Penningkabinet, **76** blz. 111-112.

--, Zeldzame antoninianus van Gallienus, **76** blz. 138-139.

--, Een zeldzaam medaillon van Constantijn I (306-337), **77** blz. 114-115.

MEYNAERTS A., Een ongekende as van L. Aelius Caesar, **81** blz. 47-48.

MILLIAU E., De haven van Ostia, haar munt en de Romeinse munten waarop ze afgebeeld staat, **69** blz. 127-136.

M.P., Beroemdheden op munten uit de Oudheid, **72** blz. 168-169; **73** blz. 40-42, 148-149.

SAINT-HILAIRE, Geschiedenis van de munt door de eeuwen heen, **71** blz. 53-57, 99-102.

SCHEERS S., Enkele niet gekende Gallische nabootsingen van Romeinse denarii, **80** blz. 125-132.

TIMMERMANS R., Over Griekse muntwaarden... en tonggymnastiek, **68** blz. 135-138.
 --, Romeinse munten en hun "ware" benaming, **68** blz. 49-52.
 --, Sloegen de Vandalen munten?, **69** blz. 79-80.
 --, De Westgothen in Spanje, **69** blz. 99-102.
 URLINGS J., Romeinse numismatiek, **82** blz. 113-116.
 VANDAMME L. - RAYMAKERS T., Een staaltje van politieke propaganda, **81** blz. 8-10.
 VAN HERCK J., De munten van de Kontichse steenakker, **68** blz. 19-21.
 VANHOUDT H., De Romeinse munttechnologie, **80** blz. 164-178.
 WYCKAERT V., Tweeduizend vijfhonderd jaar Perzische muntgeschiedenis, **72** blz. 17-22.
 Z.A., Chronologie van de Romeinse keizerlijke munten, **80** blz. 297-302.
 --, Het conservatieve Rome, **69** blz. 119-123.
 --, Esculaap op de munten, **71** blz. 82-93.
 --, Het ontcijferen van Griekse munten, **69** blz. 2-7, 37-40, 57-61, 68-71, 86-87.
 --, De tegenstempeling op de Romeinse munten, **70** blz. 163-165.
 --, Terugblik op de geschiedenis en de numismatiek van de Joden, **70** blz. 81-84.

Bankbiljetten

DE LEY J., Afstempeling op bankbiljetten, **68** blz. 40-41.
 PITTOORS P.F.J., Een grote zeldzaamheid: een Belgisch bankbriefje van 5 Fr. van ± 1850, **74** blz. 39-40.
 --, Toneelgeld, **69** blz. 61.
 PITTOORS P.F.J. - DE LEY J. - MOONS J., Wind- en watermolens op noodgeld- en bankbrieven, **68** blz. 52-59; **71** blz. 2-13.
 VANDER STRAETEN A., Nog over het Belgisch bankbriefje 5 Fr. ± 1850, **74** blz. 55-56.
 WYCKAERT V., Bankbiljetten voor de Philippijnen, ten tijde van de Japanse invasie, **70** blz. 133-135.
 --, Oud Japans kartonnen bankbiljet, **71** blz. 75-77.
 --, Papieren geld van Tibet, **74** blz. 1-8.

Zie eveneens rubriek "Noodgeld"

Buitenlandse munten

CIBIS K., Munten en zegels van de aartsbisschoppen van Trier, **78** blz. 140-145, 169-172.
 COLAERT M., Franse Koninklijke écu's - de veiling Sobin, **77** blz. 160-163.

--, Een zeldzaam jaartal in de Ierse muntslag, **77** blz. 53-54.
 CORNIL A., Schilden van Louis-Philippe, **73** blz. 153.
 DAUWE R., Een onuitgegeven munt van Sachsen-Meiningen, **74** blz. 113-115.
 DEHEZ E., Muntslagen uitgevoerd door de Munt van Brussel voor de Onafhankelijke Staat Congo (1887-1909), **68** blz. 120-125.
 --, Reglementaire en wetgevende bepalingen betreffende de munten van het Groot Hertogdom Luxemburg vanaf de Belgische revolutie tot in 1853, **68** blz. 104-106.
 DE MEY J., De geschiedenis van de "Crown", **70** blz. 165-167.
 --, De martelaren van de berg met de gele bloemen, **72** blz. 71-73.
 --, De Mohammedaanse numismatiek, **72** blz. 155-160.
 --, Een nieuw record, **71** blz. 66-67.
 --, De Spaanse munten van Carlos VII, **68** blz. 126-127.
 --, Twee onuitgegeven Franse munten, **69** blz. 85-86.
 --, Variante op een munt van Congo Republiek, **70** blz. 76.
 --, Vreemde munten geslagen te Brussel, **68** blz. 45-47, 63-64, 69-74, 91-94, 107-111.
 DEVROEY J.-P., Geld en godsdienstig bewustzijn, **74** blz. 38-39.
 DROUIN E., De Sina-Kharoshthi munten, **68** blz. 129-135, 144-148.
 ENNO VAN GELDER H., Geschiedenis van de gulden, **73** blz. 33-39.
 --, Geschiedenis van de rijksdaalder, **73** blz. 23-29.
 --, Het wapen van Vlaanderen op Noord-Nederlandse munten, **80** blz. 60-62.
 FRANCK J., De Franse nederlaag 1870 en de penningkunde, **70** blz. 145-150.
 FREDERICKX J., De afbeeldingen van primitieve en traditionele betalingsmiddelen op enkele moderne munten, **82** blz. 49-54.
 --, Gravures op de Britse munten van koningin Victoria tot Elisabeth II, **81** blz. 91-101.
 GURNET R., De sultans van Delhi, **75** blz. 1-7, 33-41, 50-59.
 LESSELIERS E., Franse muntuitgifte voor Vlaanderen, **73** blz. 121-124.
 --, Nieuwe opzoeken in verband met de Franse goudstukken vanaf 1800, **76** blz. 173-176.
 --, Problemen rond de Franse goudstukken geslagen sinds 1800, **75** blz. 77-82.
 LOUCKX F., Twee munten, twee geleerden Koch en Von Pettenkofer, **73** blz. 73-80.
 MATAGNE L., De Vaticaanse munten, **74** blz. 17-28.
 MERCK R. & BURGUN R., Munten die doen glimlachen, **75** blz. 61-62.
 MOENS J., De muntslag tijdens de Latijnse Muntunie, **78** blz. 14-22, 85, 109-114, 151.
 --, Twee raadselachtige Servische proefstukken, **81** blz. 177-179.
 --, Het 5 francs-stuk 1887 van de Onafhankelijke Congostaat, **77** blz. 47-49.

M.P., De florijnen, **72** blz. 149-151.
 NUMISMATIKUS, "Doppiesgeld" is gezocht door verzamelaars, **69** blz. 47-49.
 --, De "Maria Theresia daalder" oud, doch modern, **68** blz. 81-83.
 --, Munten waren oorzaak dat Paul Kruger destijds bijna een verkiezing verloor, **68** blz. 17-19.
 --, Nieuwe munten, aanwinst voor verzamelaars, **69** blz. 63-65.
 --, Oude munten in Zuid-Afrika, **68** blz. 5-7.
 --, Tekenmunten, **68** blz. 154-156.
 --, Tekort aan munten heeft vooruitgang in de Kaap tegengehouden, **68** blz. 114-116.
 --, Zuid-Afrika, het enige land met zendingsgeld, **70** blz. 167-169.
 NUYTTENS M., Over een reeks proeven van Duitsland-Pruisen 1913, **68** blz. 28-30.
 ORBAN R., De "Louis" geslagen te Londen in 1815, **74** blz. 33-38.
 PAUWELS G., De theemunten, **71** blz. 178.
 PHILLIPS M.A., Decimaal muntstelsel, een voorbeeld van volkomen onzinnigheid, **72** blz. 73-75.
 PITTOORS P.F.J., De "Krugerrand", **74** blz. 54-55.
 --, Een ongewoon (en onbekend?) gedenkstuk, **77** blz. 21.
 RABOT L., Munten van Catharina II van Rusland, **74** blz. 28-29.
 SILVESTRE J. - WYCKAERT V., De munten van het koninkrijk Siam, **72** blz. 59-62, 75-86.
 TIMMERMANS R., Duitse thalers, dubbelthalers en dubbelguldens sedert 1800 speciaal in verband met het randschrift, **68** blz. 116-119.
 --, Kort overzicht der numismatiek van de dogen van Venetië, **68** blz. 83-86.
 --, De Moren in Spanje, **69** blz. 145-147.
 --, Over bracteaten en nog wat, **72** blz. 56-59.
 --, Spaanse munten tijdens en na de Moorse overheersing, **70** blz. 1-4.
 TURC J.-J., Een klein modern numismatisch raadsel, **69** blz. 11-116.
 VAN DEN KERKHOVE P., Officiële naslagen van hedendaagse gouden munten, **73** blz. 138-141.
 VANDERCAMMEN E., Afwijkende omschriften op een sprenger van Kamerijk, **69** blz. 144.
 --, De schelling 1658 van Gronsveld, **69** blz. 45.
 VAN HEURCK P., De keizer van de republiek, **79** blz. 210-214.
 VAN LAEKEN L., Munten van Saarland, **73** blz. 65-67.
 VAN KEYMEULEN A., Goudaanmunting 1976, **77** blz. 132-134.
 --, Een onuitgegeven munt van Salzburg, **73** blz. 2-3.
 --, De zilveaanmunting in 1977, **78** blz. 182-184.
 --, Zilveren muntslag 1975, **77** blz. 54-56.
 WAERZEGGERS K., De tchicoumbi, **72** blz. 86-87.
 WEBER A., De eigenaardige manier van datering der Spaanse munten, **73** blz. 133-136.

WYCKAERT V., De Chinese muntstukken voorzien van lokale contra-merken, **73** blz. 136-138.
 --, Gangbare munten uit Nepal, **68** blz. 97-100.
 --, De Oude Tibetaanse munten, **71** blz. 161-175.
 Z.A., Britannia is niet dood, **69** blz. 98.
 --, Historiek van de Russische munten, **78** blz. 123-125.
 --, De Koninklijke Canadese Munt en de Canadese aanmuntingen, **77** blz. 191-192.
 --, Letters en merken van muntateliers uit gans de wereld, **71** blz. 13-16, 19-25, 57-64, 72-75, 188-191.
 --, De munten van Jerom "Napoléon", **71** blz. 67-72.
 --, Munten van Napoleon III jaartal 1855, **74** blz. 87-88.
 --, Munten voor automaten (sandwich-stukken), **69** blz. 81-82.
 --, Numismatiek en sport. De Olympische Spelen van Munchen, **74** blz. 9-11.
 --, Onderzoek der munten van Napoleon III met het jaartal 1855, **73** blz. 147-148.
 --, Van roman naar werkelijkheid, **70** blz. 88-93.
 --, Het zwaarste koperen muntstuk, **69** blz. 16.

Eretekens

LIPPENS J., Halsketen van de Orde van Saksen Ernestine, **77** blz. 21-23.
 PITTOORS P.F.J., Het nieuwe ereteken van de papegay, **76** blz. 113-116.
 SUETENS I., Een ereteken en een knoopsgat..., **82** blz. 73-76.
 --, De evolutie van de medaille als ere- en/of verdienstteken, **77** blz. 74-87, 141-154.
 --, De halsketen van het grootlint der Leopoldsorte, **76** blz. 136-138.
 --, Een zeer zeldzaam Belgisch ereteken, **75** blz. 185-186.

Merovingische, Karolingische en middeleeuwse munten

COCKSHAW P., De omloop van de goudstukken uit Rijnland in de Nederlanden omstreeks het einde der Middeleeuwen, **73** blz. 90-96, 110-115; **74** blz. 57-62, 71-78.
 FRERE H., De monetaire toestand rond de Xe eeuw, **73** blz. 17-21.
 HAECK A., De munten van Clementia van Boergondië, goevernante van het graafschap Vlaanderen tijdens de kruistochten van Robrecht II van Jeruzalem (1095-1099), **80** blz. 67-72.
 HENDRICKX M., Is Kuringen een Karolingische muntplaats?, **73** blz. 42-44.
 TIMMERMANS R., Karolingische munten geslagen in onze gewesten, **69** blz. 17-20.
 VANDERPIJPEN W., Sterlingen van Jan I van Brabant te Bonn geslagen, **78** blz. 138-139.

VANHOUDT H., Sint Elooi : patroonheilige van de muntverzamelaar, **82** blz. 3-8.

Munten van het koninkrijk België

CALLEWAERT G., Eigenaardig 50 frank-stuk Leopold III, **69** blz. 71

COLAERT M., Belgische aanmunting in Engeland tijdens de eerste wereldoorlog, **75** blz. 63-64.

-, Het Belgisch stuk van 1 frank geslagen in Groot-Brittannië tijdens de eerste wereldoorlog, **79** blz. 154-163.

-, Is het stuk van 40 frank (Wereldtentoonstelling Brussel 1935) een wettige munt of een proefslag ?, **79** blz. 3-4.

-, Een onuitgegeven Belgisch muntstuk (2 Frank 1865), **68** blz. 141-142.

-, Vier onuitgegeven stukken van het koninkrijk België, **74** blz. 79-80.

COLLIN J., De herdenkingsmunten van Expo 58 onder het vergrootglas, **76** blz. 164-166.

DEHEZ E., Belgische muntwetgeving van 1830 tot 1885, **68** blz. 11-16, 30-31, 38-40.

DESPRETZ A., Asafwijkingen bij de 50 centiemstukken type "Mijnwerker", **72** blz. 1-5.

-, De asafwijkingen bij de 20 centiemstukken type «Mijnwerker», **76** blz. 147-150.

FREDERICKX J., Symboliek van de planten op de munten van het koninkrijk België, **78** blz. 37-44.

GIBENS H., De waarde van de Belgische frank, **74** blz. 50-54.

MATAGNE L., Nogmaals Jules Lagae, **77** blz. 193-194.

-, Wie ontwierp de keerzijde van het 5 frankstuk 1936 : Rau of Everaerts ?, **79** blz. 164-166.

MOENS J., Mogelijke herslagen van de 100 frank 1853 (huwelijk van de hertog van Brabant) ?, **79** blz. 129-130.

MORIN F., De varianten bij de Belgische munten, **68** blz. 86-91.

NUMISMATEX, Nog iets over het uiterst zeldzame Belgische 2 F stuk met jaartal 1865, **69** blz. 96-97.

NUYTENS M., Instempelingen op Belgische 10 centiemstukken van koning Leopold I, **69** blz. 143-144.

-, Proefslag van een 100 frankstuk Leopold I, **70** blz. 25-26.

PITTOORS P.F.J., Een ongewoon nikkeltje van vijf centiemen, **74** blz. 153-154.

VAN DEN KERKHOVE F., Enkele gegevens in verband met de koopkracht van de Belgische munten in de XIXe eeuw, **68** blz. 2-5.

Z.A., De bekroonde ontwerpen van de tekenwedstrijd voor het nieuw muntstuk van 250 frank, **79** blz. 151-153.

-, Het nieuw muntstuk van 250 frank, **76** blz. 65-66.

Munten van de Zuidelijke Nederlanden (Luik en heerlijkheden inbegrepen)

- A.D.W., De invoering van de balanciepers in de Spaanse Nederlanden, **70** blz. 17-25, 33-38.
- COCKSHAW P., Een onuitgegeven muntstuk van Maximiliaan-Filip de Schone, **70** blz. 49-55.
- DELMONTE A., Gothische gouden munten van onze provincies vestigen rekords, **80** blz. 304-306.
- , De ontwikkeling van de numismatische markt, **80** blz. 354-362.
- DE MEY J., De Gentse numismatiek, **69** blz. 72-76.
- , Overzicht van de Henegouwse aanmunting, **70** blz. 69-75.
- , Overzicht van de Vlaamse aanmunting, **68** blz. 42-45, 60-61.
- , Vier onuitgegeven munten van Reckheim, **69** blz. 65-68.
- ENNO VAN GELDER H., Munten en geld in de 16de eeuw, **76** blz. 140-141.
- FRERE H., Louis de Bourbon (1456-1482), **68** blz. 151-152.
- GIBENS H., Een eigenaardige "Korte" van Filips II (1555-1598), **81** blz. 213.
- HAECK A., Foutieve teksten op de muntstukken van het graafschap Vlaanderen vanaf Filips II (1555-1598), **81** blz. 161-164.
- , Het stuk van "5 plaquettes": het raadsel opgelost!, **82** blz. 11-13.
- HENDRICKX M. & CLAASSEN A., Muntplaatsen en muntheren in beide Limburgen, **73** blz. 51-59.
- LEENDERS R., Een raadsel: het stuk van "5 plaquettes" uit de Oostenrijkse Nederlanden, **79** blz. 35-39.
- NUYTTENS M., Een merkwaardige ducaton van Karel II, **70** blz. 96.
- ORBAN R., De florijn of gulden, **79** blz. 204-209.
- , Munten, weerspiegeling van de geschiedenis: de monetaire wisselvalligheden van de 17de en 18de eeuw, **75** blz. 65-74.
- PIETERS R., Een greep uit de geschiedenis van Limburgse muntateliers, **81** blz. 125-142, 167-175.
- PITTOORS P.F.J., De munten van keizer Karel V voor onze gewesten, **68** blz. 100-104.
- RAYMAKERS T., De muntslag te Zolder, Zonhoven, Heusden en Vogelzand, **81** blz. 201-212.
- SCHULMAN J., Aanvullingen op het Supplement van de Gouden Benelux, **79** blz. 48.
- , Aanvullingen op het Supplement van de Zilveren Benelux, **79** blz. 47-48.
- VANDERCAMMEN E., Een hybridisch Statenoord uit het munthuis van Antwerpen, **69** blz. 116.
- , De munt te Doornik, **68** blz. 21-27.
- , Een onbekende sterling van het graafschap Namen, **82** blz. 55.
- , Een onbeschreven oord van het vorstendom Stavelot, **69** blz. 98.

- , Een ongewone vervalsing, **82** blz. 9-10.
- VANDERPIJPEN W., De gouden engel van Willem IV/VI (1404-1417), **76** blz. 48-50.
- , Het verkrijgen en uitgeven van munten in het begin van de 17de eeuw, **76** blz. 141-147.
- VAN HEURCK P., Ongerijmdheden op de munten van de Staten van Brabant (1577-1581), **79** blz. 11-13.
- VAN KEYMEULEN A., De gouden dukatons van Karel II (1665-1700), **79** blz. 79-87.
- , Graveerfouten op de munten uit de Nederlanden vanaf de regering van Filips II (1555-1598), **76** blz. 166-173.
- , Hele en halve zilveren dukatons van Karel II (1665-1700), **78** blz. 1-13.
- , Munten uit de Zuidelijke Nederlanden, **82** blz. 128-129.
- , De munten van Karel II (1665-1700), **72** blz. 114-124.
- , Nog graveerfouten op de munten uit de Zuidelijke Nederlanden, **77** blz. 190-191.
- , Een onbekende Brusselse patagon van 1658, **78** blz. 180-182.
- , Onuitgegeven Antwerps oord van 1695, **77** blz. 134.
- , Onuitgegeven Brabantse halve dukatons van Karel II (1665-1700), **77** blz. 49-51.
- , Onuitgegeven Brugse dukaton van 1674, **77** blz. 189.
- , Onuitgegeven Brugse soeverein van 1665, **77** blz. 92-93.
- , Onuitgegeven Brusselse duit van 1647, **76** blz. 179-180.
- , Een onuitgegeven halve dukaton geslagen te Brussel, **76** blz. 47-48.
- , Onuitgegeven munten van Maria-Theresia (1740-1780), **78** blz. 27-28, 182.
- , Een onuitgegeven variëteit van een Brugs stuk van 5 stuivers, **76** blz. 76-77.
- , Twee zeldzame Maastrichtse Filipsdaalders, **76** blz. 112-113.
- WAERZEGGERS R., Een belangrijke variëteit van de Robustusdaalder ontdekt in het British Museum, **81** blz. 102-105.
- , Een eigenaardige Brugse schelling van Albrecht en Isabella, **81** blz. 180-181.
- Z.A., Ducaton, patagon, schelling uit het Luikse, **73** blz. 70-71.
- , Enkele varianten van Zuidnederlandse munten, **74** blz. 109.
- , Luikse piéforts of poids forts, **71** blz. 52.

Muntgewichten

- FRERE H., Luikse muntgewichten, **70** blz. 97-98.
- HOUBEN G.M.H., Merktekens op muntgewichten uit Antwerpen, **77** blz. 183-185.
- WYCKAERT V., Goudgewichten der Ashanti's en Baulen, **72** blz. 6, 11-14.

Muntvondsten

- COCKSHAW P., Muntvondst van Asper: zilverstukken van Lodewijk van Male, **78** blz. 179-180.
- GHYSSENS J., De muntvondst van Manderfeld (vervolg), **81** blz. 11-18.
- LESSELIERS E., Muntvondst op Singelberg te Beveren-Waas (1974), **76** blz. 176-178.
- PIETERS R., Muntvondst te Sint-Truiden, **82** blz. 56.
- SWAELENS J., De goudschat van Mespelare, **81** blz. 89-90.
- THIRION M., Spelen met muntschatten, **77** blz. 4-8.
- VAN ALSENOY W., De muntvondst van "De Liefde", **70** blz. 138-139.
- VANDERCAMMEN E., Muntvondst, **82** blz. 123-125.
- VANDERPIJPEN W., De 14de eeuwse muntschat van Manderfeld, **79** blz. 5-10.
- , Munten gevonden in de Leie te Deinze, **76** blz. 109-110.
- , Wat met de "Schat van Croels"? , **76** blz. 46-47.
- VAN KEYMEULEN A., 18de eeuwse muntvondst te Sint-Maria-Horebeke (1973), **77** blz. 185-188.
- , De muntvondst van Aarschot: negentiende eeuwse zilveren munten, **69** blz. 148-149.
- , De muntvondst van Anzegem: 16de en 17de eeuwse munten, **74** blz. 129-130.
- , De muntvondst van Reet: 15de en 16de eeuwse zilverstukken, **74** blz. 105-106.

Noodgeld

- BINGEN F.J., Belgisch militair geld, **77** blz. 37-46.
- , Gevangenekampmunten en wert(h)marken, **74** blz. 123-124.
- DEWIL A., Brabants papieren noodgeld, **78** blz. 114-120.
- J.D.M., Beleg van leper 1582-1583, **68** blz. 149.
- HENDRICKX M., De eerste uitgifte van kasbons door de kolenmijnen van Eisden in 1940, **70** blz. 135-136.
- LIPPENS J., "Assegni Circolare", hedendaags Italiaans noodgeld, **77** blz. 57-58.
- MERTENS J., Het Duitse papieren noodgeld uit de jaren 1914-1924, **68** blz. 138-139, 143-144, 153-154; **76** blz. 68-75, 100-109, 129-135.
- , Het Duits papiergeld uit de jaren 1914-1924, **77** blz. 51-53.
- NUYTTENS M., Duits porseleinen noodgeld 1919-1923, **72** blz. 7-10, 23-26, 39-42.
- TIMMERMANS R., De noodmunten van de Spaanse Burgeroorlog 1936-1939, **71** blz. 102-108.
- VANDAMME L., Noodbiljetten uitgegeven door de Kempense kolenmijnen te Eisden, **79** blz. 125-126.
- , Noodbiljetten uitgegeven door de Kempense kolenmijnen te Waterschei, **80** blz. 286-287.

- , Noodbiljetten uitgegeven door de Kempense kolenmijnen te Zolder tijdens de tweede wereldoorlog, **79** blz. 187-188.
- WAERZEGGERS R., Kostprijsvergelijking tussen het metalen noodgeld van de stad Gent en de papieren bons uitgegeven in vele andere gemeenten tijdens de eerste wereldoorlog, **79** blz. 44-45.
- , Een weinig gekend Leuvens noodbriefje, **80** blz. 322-323.
- Z.A., De belegeringsmunten van het Grote Oproer, **71** blz. 148-156; **73** blz. 59-64, 68-70.
- , Het gemeentelijk geld in België tijdens de oorlog 1914-1918, **72** blz. 33-38, 43-46.
- , Playing Cards Money, **70** blz. 136-138.
- , De stedelijke bankbriefjes der stad Gent, **80** blz. 324-325.

Penningen, jetons, mereaux en huismunten

- BAURIN G., De penningen van Namen uit de 17de en 18de eeuw, **74** blz. 131-135, 145-153.
- BINGEN F.J., De huismunten van de Broeders van Liefde, **72** blz. 130-133.
- COLAERT M., Medaille van Plantin door May Neama, **77** blz. 60-61.
- , De penningen van het Genootschap, **76** blz. 1-14.
- , De penningen van het Genootschap. Eerste aanvulling, **78** blz. 133-138.
- CUYPERS E., Penningen "méreaux" genoemd, **82** blz. 37-40.
- DE BAECK P., Enkele beschouwingen over het Brugse Vrije, **80** blz. 218-223.
- DEWIT H., Bedenkingen bij het stuk van 25 lovenaar, **80** blz. 308-311.
- DE LEY J., Miniatuur munten België, **81** blz. 63-64.
- DE MEY J., De Canadese Bank Tokens 1837-1857, **71** blz. 179-182.
- DUFOSSEZ E., Medailletechnieken uit de Renaissance, **82** blz. 15-17, 41-46, 83-85.
- FRERE H., Apocriefe munten van Luik, **72** blz. 124-125.
- , De mereau's, **68** blz. 67-69.
- GYSELINCK J.-M., De presentiepenningen van de Franse notarissen, **69** blz. 88-90, 103-109.
- HERBIET J., Loting en numismatiek, **75** blz. 113-120, 189; **76** blz. 27-28.
- , De penning van Nürenberg, **73** blz. 115-121.
- KARSAI M.-M., Europese gebouwen door Jacques Wiener, **78** blz. 50-54.
- LIPPENS J., Albert Aebly 1897-1971, **78** blz. 185-187.
- , De ambtspenning van de Nederlandse burgemeester, **78** blz. 172-175.
- , Attestmedailles van het Ateneum van Namen uit de periode 1792-1829, **76** blz. 39-45.
- , Attestmedailles van schuttersverenigingen uit de provincie Antwerpen 1828-1840, **79** blz. 178-183.
- , Brugse attestmedailles uit de periode 1792-1829, **76** blz. 14-19.

--, Carl De Cock 1879-1965, **77** blz. 107-114.
 --, Emiel Poetou 1885-1975, **77** blz. 156-160.
 --, Erkentelijkheids- en herinneringsmedailles van de Belgische Maatschappijen van Algemene Verzekeringen A.G. Securitas, **78** blz. 22-25.
 --, Erkentelijkheids- en herinneringsmedailles van de Textielarbeiderscentrale van België, **77** blz. 181-183.
 --, Erkentelijkheidsmedaille van de stad Gent voor bewezen diensten aan het stedelijk onderwijs, **78** blz. 153.
 --, George Vindevogel (1923-1977), **80** blz. 314-319.
 --, Gouden penningen uit de periode 1965-1977, **77** blz. 8-12.
 --, Hedendaagse erkentelijkheids- en herinneringsmedailles van de stad Gent, **77** blz. 154-156.
 --, Herkenningspenningen van de gemeenteraadsleden en van het college van burgemeester en schepenen van de stad Antwerpen, **78** blz. 176-178.
 --, Jozef Cantré 1890-1957, **77** blz. 88-92.
 --, Koos Van Der Kaaij, **76** blz. 75-76.
 --, De nieuwjaarspenning van Francine Somers, **73** blz. 6-7.
 --, Twee overslagen rekenpenningen uit het atelier van Dordrecht, **70** blz. 115-119.
 LOUCKX F., Twee medailles van de Franse president in 1920, **73** blz. 124-126.
 MOENS J., Enkele historische en monetaire bedenkingen bij een medaille, **77** blz. 126-132.
 M.P., De belasting op de baard in Rusland, **72** blz. 28-32.
 --, Penningen om mee te rekenen, **73** blz. 44-46.
 NUYTTENS M., De penningen van het Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde, **68** blz. 33-36.
 PITTOORS P.F.J., Alle identificaties verlopen niet even vlot, **71** blz. 25-26.
 --, Antwerpen: een nieuwe schutterspenning, **68** blz. 113-114; **69** blz. 44.
 --, Curiosa in Numisma, **79** blz. 95.
 --, Een gouden penning gewijd aan twee populaire heiligen, **69** blz. 150.
 --, Een late, gegraveerde en zeldzame gildepennig, **70** blz. 139-140.
 --, De nieuwe Antwerpse schutterspenning, **72** blz. 160-161.
 --, Plaket "Spel zonder grenzen", was Engelberg de eerste?, **75** blz. 92-93.
 --, Typen in de afbeelding van de legendarische Sint Jorisfiguur in de numismatiek, **70** blz. 4-9.
 --, Een vervalste penning van 1509, **73** blz. 109-110.
 --, Zielmispenningen, **81** blz. 61-62.
 SUETENS I., De medaille van de Limburgse vrijwilligers van 1790, **80** blz. 138-147.
 Taelman J., Een Brugse penning van 1667, **80** blz. 282-284.

--, Gedenkpenning bij de inwijding van het verbindingskanaal "De Coupure" te Brugge in 1753, **80** blz. 149-152.
 TIMMERMANS R., De huismunten van de "Broeders van Liefde", **72** blz. 91-93.
 VOGELAERE P.A., Enkele historische verduidelijkingen over de conventionele munten van de "Bescherming der Maatschappij" te Doornik, **79** blz. 169-170.
 WYCKAERT V., Penningen in plastic uit Israël, **68** blz. 37.
 Z.A., Een ander Rubensjaar, **78** blz. 185.
 --, Bijzonderheden over de muntvormige gedenkpenningen van het 25-jarig ambtsjubileum van de koning, **76** blz. 98-100.
 --, De gouden muntvormige gedenkpenning, **76** blz. 66-68.
 --, Mededeling over de heren van Beersel, het huis Witthem en over twee penningen met hun wapens versierd, **71** blz. 33-44.
 --, De numismatiek in de numismatiek, **76** blz. 77-78.
 --, Penningen en medailles uitgegeven door/of door bemiddeling van het EGMP, **71** blz. 145-148.
 --, Penningplaat "De triomf van de armoede", **75** blz. 184-185.

Primitief geld

PAUWELS G., De scalp van de groene specht als munt, **73** blz. 148.
 SCHOONHEYT J., Het primitieve geldwezen, **73** blz. 21-22.
 WYCKAERT V., Hoe de ijzeren "Kissi pennies" door muntstukken vervangen werden, **73** blz. 141-146.
 Z.A., Een weinig gekend Centraal-Afrikaans ruilmiddel, **74** blz. 49-50.

Verscheidene

BAUDHUIN F., Echte en valse munten, **75** blz. 21-24.
 COLAERT M., De A.I.N.P. en de pseudo-munten, **74** blz. 97-104.
 --, Becker de befaamde muntvervalser, **80** blz. 374-376.
 --, Munten en automaten, **71** blz. 27-29.
 --, Naklanken over herslagen (Refrappes), **70** blz. 65-69.
 de BAYLE de HERMENS R., Numismatische documenten verschenen in de "Notes Africaines" van 1939 tot 1972, **76** blz. 78-81.
 DEGEL P., De Tiense suikerraffinaderij in de numismatiek, **80** blz. 32-42.
 DELMONTE A., De numismatiek en de beleggingsmarkt, **74** blz. 42-46.
 DE MEY J., Over enkele vooroordelen inzake valse munten, **72** blz. 153-155.
 DESPRETZ A., Jules Lagae een vreemde eend in de bijt, **75** blz. 17-21.
 DEVOS G.B., De balans als numismatisch thema, **82** blz. 205.
 DE VRIES F.J., De penningkaars, **68** blz. 76-80.
 DEWIL A., Romeins verleden in Tienen herleeft, **79** blz. 121-124.
 LAPASSADE M., De Munt van Parijs, **69** blz. 8-10, 30-31, 33-36, 53-56.

- LATHOUMETIE P.-Y., Valse munten afkomstig uit de streken rondom de Middellandse Zee en uit het Midden-Oosten, **79** blz. 40-43.
- LIPPENS J., De wetgeving op de muntvondsten in België, **73** blz. 3-4.
- MOENS J., De muntcirculatie tijdens de Latijnse Unie, **80** blz. 268-275.
- M.P., Over sommige vergissingen of vooroordelen met betrekking tot medailles, **72** blz. 133-140.
- , Slavenplaten, **73** blz. 72-73.
- PITTOORS P.F.J., Enkele bijzonderheden over muntmetalen, **72** blz. 97-111.
- , Het muntmetaal biljoen, **69** blz. 65-67.
- , Plaatselijke munt- en penningkunde, **73** blz. 49-51.
- , Voetangels bij het identificeren van numismatische stukken, **73** blz. 150-151.
- SAINT-HILAIRE, Gallië of de verre oorsprong van het surrealisme, **69** blz. 49-53.
- VANDERMAELEN E., Het namaken van metalen munten, **68** blz. 7-9.
- VANDERPIJPEN W., De Monumentenwet in Nederland, **73** blz. 4-5.
- VAN LAEKEN L., Het numismatisch museum van de stad Bergen (Mons), **69** blz. 91-92.
- VAN LAERE R., Muntschatten en de Wet van Gresham of een poging tot analyse van de begrippen "goed" en "slecht" in de monetaire geschiedenis, **80** blz. 180-191.
- VAN LIL A., Nikolaas Copernicus - de mens en zijn tijd, **78** blz. 45-50, 69-75.
- VERSCHUEREN P., Schattenjacht: de electronica ten dienste van de muntverzamelaar, **77** blz. 163-166.
- WAERZEGGERS R., De eerste nikkelhoudende munten en de rol die België heeft gespeeld bij de ontwikkeling van de moderne kopernikken pasmunt, **80** blz. 192-212.
- WEILLER R., Het Penningkabinet te Luxemburg, **73** blz. 5-6.
- Z.A., Bijdrage tot de Tiense numismatiek, **74** blz. 154-161.
- , Geschiedenis van de munt door de eeuwen heen, **69** blz. 12-16.
- , Koninklijke Munt van België, **70** blz. 55-63.
- , Lucien Bazor, **76** blz. 178-179.
- , Numismatisch plan van de Voedsel- en Landbouworganisatie, **69** blz. 20-28.
- , De prijzen variëren volgens de staat van bewaring, de zeldzaamheid en de schoonheid, **72** blz. 54-56.

"BIBLIOGRAFIE" 1969-1982

- ADAMS E.H., The Julius Gutttag Collection of Latin American Coins, **76** blz. 89-90.
- BAERTEN J., De munten van de graven van Loon 12de-14de eeuw, **81** blz. 109-110.
- BASTIAENS A., De muntslag van de aartshertogen Albrecht en Isabella, **81** blz. 215; **82** blz. 21-22.
- BASTIEN P. & DUPLESSY J., Catalogue des monnaies d'or flamandes de la collection Vernier, **76** blz. 56-57.
- BERTELE T., Numismatique Byzantine, **79** blz. 23.
- BOMBOIS H.F., Examen chronologique des monnaies frappées par la communauté des Macédoniens avant, pendant et après la conquête romaine, **81** blz. 155.
- BORNE A., Eer aan de arbeid, eretekens voor werknemers 1830-1980, **82** blz. 92-93.
- BREKKE B.F. & AHLSTRØM B., Norges Mynter (1483-1969), **71** blz. 26-27.
- CARTIER J.F. & SCHOEN G., Encyclopédie universelle des monnaies du XXe siècle, **74** blz. 8-9.
- CIBIS K., Trierer Notgeld 1918-1923, **78** blz. 56-57.
- DELMONTE A., Supplement op de Gouden Benelux, **78** blz. 57-58.
- DE MEY J., European Crown Size and Multiples, Vol. I, Germany, 1486-1599, **76** blz. 21-22.
- DE MEY J., Les Monnaies de Namur, **71** blz. 46.
- DE MEY J., Les monnaies de Reckheim 1340-1720, **69** blz. 77.
- DE MEY J., Les monnaies des Ducs de Brabant, II (1467-1598), **70** blz. 28-29.
- DE MEY J., Les monnaies du Congo, du Rwanda et du Burundi 1887-1968, **69** blz. 76-77.
- DE MEY J., Les monnaies du Tournaisis, **77** blz. 25.
- DE MEY J., Le Papier-Monnaie belge d'Outremer (1896-1963), **77** blz. 26.
- DE MEY J. & VAN KEYMEULEN A., Les monnaies de Brabant, III, 1593-1790, **75** blz. 121-122.
- DIVO J.P. & TOBLER E., Die Münzen der Schweiz im 18. Jahrhundert, **75** blz. 75-76.
- DOTY R.G., Money of the World, **79** blz. 51-52.
- ENNO VAN GELDER H., Klein geld, grof geld. Munten van de Nederlandse steden, **75** blz. 121.
- ERNST B., Les monnaies françaises 1795-1884, **71** blz. 77.
- FENTI G., Medagliere Cremonese. Monete romane dell'età repubblicana, **79** blz. 191.

FRERE H., Le denier carolingien spécialement en Belgique, **77** blz. 194-196.

GARDEN de SAINT-ANGE, Code des ordres de chevalerie du royaume, **79** blz. 103-104.

HAECK A., De munten van de Graven van Vlaanderen, **73** blz. 126; **74** blz. 166-167.

HOUBEN G., European Coin-Weights for English Coins, **79** blz. 52.

HOUBEN G., Muntgewichten voor Munten van de Nederlanden, **81** blz. 215.

HOUBEN G., The Weighing of Money, **82** blz. 212.

HULTSCH F., Die Ptolemaïschen Münz- und Rechnungswerte, **81** blz. 185.

JENKINS G.K., Monnaies grecques, **73** blz. 96-97.

KAMBANIS M.L., Notes sur le classement chronologique des monnaies d'Athènes (séries avec noms des magistrats), **81** blz. 153.

KOWALSKI H., Die Augustalen Kaiser Friedrichs II, **77** blz. 196.

LALLEMAND J., LIPPENS J., THIRION M. & VAN KEYMEULEN A., Catalogus van de patrijzen en matrijzen van het Museum van het Munthof. Boekdeel I: patrijzen en matrijzen van de munten, **78** blz. 87-89.

LAWRENCE R.H., The Paduans-Medals by Giovanni Cavino, **81** blz. 111.

LE RIDER G., Le monnayage d'argent et d'or de Philippe II, frappé en Macédoine de 359 à 294, **78** blz. 154.

LUCAS P., Monnaies de Hainaut, **81** blz. 107-109.

LUCAS P., Les monnaies mosanes, **82** blz. 131-132.

MAC DONALD G., The Evolution of Coinage, **81** blz. 151-152.

MANFREDI G., I Falsi Numismatici, **81** blz. 216.

MATTINGHLY H., A Guide to Republican and Imperial Roman Coinage, **81** blz. 214-215.

MEVIUS J., De munten van het Koninkrijk der Nederlanden, **74** blz. 163.

MILNE J.G., Greek and Roman Coins and the Study of History, **81** blz. 214.

MOENS J., Le royaume de Belgique et l'Union monétaire latine. Het Koninkrijk België en de Latijnse Unie, **77** blz. 23-24.

MORIN F., Belgische munten van 1832 tot 1970 en Congolese munten van 1887 tot 1970, **72** blz. 68-69.

MORIN F., Congolese munten, **69** blz. 41-43.

MORIN F., Catalogue des billets de banque de - Kataloog der bankbiljetten van Congo-Katanga-Rwanda en Burundi, **75** blz. 8-9.

MORIN F., Catalogus der Franse munten van 1848 tot heden, **70** blz. 27.

MORIN F., Kataloog der Belgische Bankbiljetten van 1900 tot 1974, **74** blz. 164-166.

MUSZYNSKI M., Les assignats de la Révolution française, **74** blz. 107-108.

PHILIPPEN J., De Brusselse munten van Willem I, **73** blz. 81.

PHILIPPEN J., Catalogus van de Belgische munten sinds 1830 met hun reële waarde, **79** blz. 191-192, 224.

PHILIPPEN J., Luister der Belgische Munten, **76** blz. 20-21.

PITTOORS P.F.J., Borgerhoutse Gedenkpenningen, **74** blz. 108.

PRICE M.J., Coins - Die Münzen der Welt, **82** blz. 57.

PROBST R. & UNGEHEUER A., Catalogue illustré des monnaies luxembourgeoises (984-1973), **75** blz. 7-8.

PURVES A.A., The Medals, Decorations & Orders of the Great War 1914-1918, **76** blz. 121-123.

ROBINSON H. & SHAW L.A., The Coins and Banknotes of Burma, **81** blz. 182-184.

SCHEERS S., Les monnaies gauloises de la collection A. Danicourt à Péronne, **75** blz. 103-104.

SCHEERS S., Traité de Numismatique Celtique - tome II, La Gaule Belgique, **79** blz. 49-51.

SCHRAEPEN P.P., De Maria-Theresia Thaler 1780, **82** blz. 93-94.

SCHRAEPEN P.P., De munten van Engeland, **72** blz. 64.

SELTMAN C., Masterpieces of Greek Coinage, **81** blz. 152.

SHORT J., Treasure Hunting Sites, **79** blz. 224-225.

SOBIN G. jr., The Silver Crowns of France, **76** blz. 87-89.

SUETENS I., Bibliographie Numismatique - Supplément: Ordres et Décorations II, **78** blz. 155.

SVORONOS J.N., Sur la signification des types monétaires des Anciens, **81** blz. 185.

Taelman J., Munten en penningen in Bourgondisch Vlaanderen vanaf Filips de Stoute tot Maria van Bourgondië, **82** blz. 108, 111.

te PASKE H.J., Munten vertellen hun geschiedenis, de Romeinen (deel I), **82** blz. 22-23.

THOMPSON J., The coin chart manuel, **76** blz. 57.

TIXIER J., CARTIER J.F. & MARTIN R.L., Annuaire international des monnaies, **76** blz. 120-121.

TUDEER L.O.T., Die Tetradrachmenprägung von Syrakus, **81** blz. 186.

VANDAMME L., Munten en biljetten der Broeders van Liefde, **79** blz. 224.

VAN KEYMEULEN A., Maria-Theresia. Haar munten uit de Oostenrijkse Nederlanden, 1744-1780, **75** blz. 104-105.

VAN KEYMEULEN A., Munten van de Zuidelijke Nederlanden van Albrecht en Isabella tot Willem I, **82** blz. 20..

VAN KEYMEULEN A., Les trésors monétaires modernes trouvés en Belgique 1434-1970, **74** blz. 81-82.

VAN KEYMEULEN A. & SUETENS I., Munten en eretekens van het koninkrijk België, 1831-1976, **77** blz. 62-63.

WEIL A. & de la PERRIERE P., La numismatique, valeur d'art et de placement, **74** blz. 80-81.

WEYL A., Die Jules Fonrobert'sche Sammlung mittel- und südamerikanischer Münzen und Medaillen, **76** blz. 89-90.
 ZADOKS A.N.-JITTA J., Romainse Keizersmunten, **73** blz. 12-13.
 Z.A., Collection R. Jameson. Monnaies grecques antiques et impériales romaines, **81** blz. 65-66.
 Z.A., Metal Detecting, **79** blz. 23-24.
 Z.A., Munt in Limburg, **81** blz. 106-107.
 Z.A., Paper Money of the 20th Century. Vol. II, **76** blz. 58.
 Z.A., Vijf Jaar Aanwinsten (1974-1978), **79** blz. 223.

DE BALANS ALS NUMISMATISCH THEMA

G.B. DEVOS

De Centrale Bank van Frankrijk heeft in juli 1982 een bankbiljet van 200 FF. in omloop gebracht teneinde de te omvangrijk geworden hoeveelheid biljetten van 100 FF. te beperken en gedeeltelijk te vervangen. Het stelt de beeltenis voor van de Franse schrijver Montesquieu (baron Charles de Secondat, 1689-1755), beroemd geworden door zijn werken «Lettres persanes», «De la grandeur et décadence de Rome» en vooral «L'Esprit des Lois». De achtergrond van het biljet stelt een Perzisch motief voor en op een van de wapenschilden prijkt een balans waarvan de twee schalen opgehouden worden door een zwaard dat dienst doet als naald.

In het kader van de bankbiljetten schijnt er maar één voorgaande te zijn. Het is een biljet van het Noord-Kaukasisch Emiraat (Noord-Kaukasië en Terek) van 1919 en de naald is hier tweevoudig, een zwaard en een geweer.

Het motief Balans komt weinig voor. Ook in de heraldiek is het schaars. In ons land zijn er maar twee gemeenten die het voeren, nogwel allebei opgeslorpt in een fusiegemeente: Opdorp, thans deelgemeente van Buggenhout, en Iddergem deelgemeente van Denderleeuw.

Dat de heraldiek, waarbij de numismatiek dikwijls aanleunt, weinig de balans (of weegschaal) aangewend heeft is naar alle waarschijnlijkheid te wijten aan de oorsprong van de heraldiek zelf. Immers, de heraldiek was het middel om de groten onderling te onderscheiden op tornooien en slagvelden, en ook vooral de rangorde, dus de ondergeschiktheid, tussen koningen, leenheren, vazalen en de kleine armzalige man door de wil Gods, beter te doen uitschijnen. Op dat niveau dus praktisch geen sprake van gerechtigheid en, uiteindelijk, geen enkele reden de weegschaal als symbool aan te wenden.

Het motief van de balans is reeds te vinden in het oude Egypte van de Farao's. De jakhals Anubis leidt de dode tot aan de balans om de goede en slechte menselijke daden af te wegen. Ook wordt het goud, bestemd voor de goudsmiden, met de weegschaal gewogen.

In de Griekse mythologie is Themis (Diké) de godin van recht en orde. Alhoewel dochter van het Licht zetelde zij ook elke dag in het tribunaal der afgestorvenen. Zij wordt voorgesteld met in de handen een degen en een weegschaal.

In het Christendom houdt de hand van de goddelijke gerechtigheid eveneens een weegschaal. De weegschaal is ook het attribuut van de aartsengel Michaël.

De weegschaal als sterrenbeeld van het noordelijk halfrond, en zeven- de teken van de dierenriem - alhoewel veelvuldig weergegeven op glas- ramen in de gotische kathedralen en thans overal verkrijgbaar in bijou- terie en kitsch - blijft hier buiten beschouwing.

Het overzicht dat hierna volgt op gebied van munten en penningen met weegschaalvoorstellingen is zeer gering en kan, wat betreft de pen- ningen, zeker uitgebreid worden.

We kunnen de voorstellingen met de weegschaal indelen in twee groepen, een eerste waarin de weegschaal als handelssymbool aange- wend wordt en een tweede waarin de weegschaal eerder zou kunnen doorgaan als een teken van gerechtigheid.

Eerste reeks:

Alhoewel niet dienstig als munteenheid dienen vermeld te worden de marktkramerskentekens. In Hamburg waren vanaf 1674 zulke kente- kens, met vermelding van de naam van de marktkramer, in gebruik. Het «Verein der Kolonialwarenhändler», eveneens gevestigd in Hamburg, bezat ook eigen kentekens met de balans, o.a. reeds in 1872.

Werkelijk als zinnebeeld van handel is de weegschaal terug te vinden op munten die in omloop gebracht werden in het kader van de koloniale werkzaamheden van enkele Britse handelsmaatschappijen in het ge- bied van de Indische Oceaan, omvattende Indië, Arabië en het Oosten van Afrika.

Koperen muntjes (dumps) werden door Bombay (Indië) geslagen door de British East Company van 1791 tot 1834 (foto nr. 1).

Quati, voorheen deel van het Britse oostelijk Protectoraat van Aden, thans in Zuid-Jemen, bezit van de East India Company & Mombasa, een koperen stukje ter waarde van 1/4 Anna, periode van Sultan Monasar bin Abdullah, 1307 (1889).

Van Tarim, voorheen in Hadramaut en thans ook in Zuid-Jemen, be- staan twee muntjes met weegschaal: 1 Chomsihs en 3 Chomsihs 1258, hetzij in onze tijdrekening 1842.

Van Zanzibar, ingedeeld als protectoraat bij British East Africa, be- staan van de periode van de Onafhankelijke Staat, onder leiding van Sultan Barhash ibn saïd (1870-1888), twee koperen munten van de Brus- selse muntslag, ter waarde van 1 Pysa, nl. van 1299 (1882) en van 1304 (1887).

Van Mombasa (thans republiek Kenya) zijn van de periode «Imperial British East Africa», twee muntstukjes voorhanden, een bronzen 1 Pice 1888 en een zilveren Rupee 1888 (foto nr. 2).

Tweede reeks:

De balans als symbool van gerechtigheid vinden we terug op munten en penningen van Ferdinand III, koning van Hongarije in 1625, van Bo- hemen in 1627, Rooms koning in 1636 en Duits-Rooms keizer van 1637 tot 1657. Van hem bestaan jetons van 1636, en 1/2 Taler 1627 (balans met als naald een gekruisigde Kristus) en een reeks penningen waarvan bijkomende attributen van de balans scepter en zwaard zijn.

Van Frans II, laatste keizer van het Heilig Roomse Rijk der Duitse Natie, en eerste keizer van Oostenrijk onder de naam van Frans I van 1806 tot 1835, bestaat een gouden ereteken zonder jaarvermelding, een «Zivilenehrenmedaille», met motto «Iustitia Regnorum Fundamentum».

Van de periode van de Franse Revolutie en het Napoleontische tijdperk vermelden we het muntstuk van 1 Sol, oud monetair stelsel, jaar 2 (1793-1794), en van de Cisalpijnse republiek (hoofdstad Milaan), met Napoléon Bonaparte als President (1802-1805), een koperen Soldo en een goudstuk van 20 Lire, jaar 3 (1804).

Bij het napluizen van muntencatalogi en veilingscatalogi van munten en penningen hebben we maar één modern land gevonden dat in de laatste 100 jaar de balans soms aanwendt. Het zijn de Verenigde Staten van Mexico, met o.a. in 1878 een goudstuk van 5 Pesos en een reeks muntstukjes van 25 Centavos (1950 tot 1953).

Gelijkheid en gerechtigheid, zowel als vrijheid ! Nog nooit is er zoveel van gesproken. Maar het symbool is ver te zoeken. Om de balans veelvuldig te aanschouwen zijn we aangewezen op de voorstellingen van moeder Justitia, geblinddoekt en tevens voorzien van een zwaard, en op de halsversieringen van dames geboren onder het gesternte van de weegschaal.

Bibliografie en verwijzingen

Griekse- en Romeinse mythologie

J. CHEVALIER & A. GHEERBRANT, *Dictionnaire des Symboles*

CH. KRAUSE and CL. Mishler, *Standard Catalog of World coins*, 1972

A. PICK, *Standard catalog of World paper money*, 1975

Veilingscatalogi Lanz, Graz (Oostenrijk) Römisch-Deutsches Reich, vol. II (Auktion 1973 - dec.) en vol. III (Auktion 1974 - nov.), voor wat betreft Ferdinand III

Veilingscatalogoog G. Hirsch, München, okt. 1975, voor wat betreft Frans II

Veilingscatalogoog Maison Williame, mei 1982, voor het goudstukje Mexico 1878.

VARIA

Een numismatisch probleem: een kluif voor de heemkunde? (J. Pittoors)

Inderdaad, ook de heemkunde heeft wat te maken met de numismatiek en misschien wel meer dan we zelf veronderstellen.

In iedere stad of gemeente bezitten aldaar gevestigde maatschappijen en verenigingen zeker enkele medailles of penningen, die in hun bezit kwamen door hun medewerking te verlenen aan manifestaties en festiviteiten.

Als voorbeeld wil ik U nu de geschiedkundige achtergrond voorleggen, betreffende een medaille uitgegeven te Zandhoven in de Antwerpse Kempen.

Enkele jaren geleden, vond ik in een lot aangekochte godsdienstige medailles en penningen een niet godsdienstige medaille.

Beschrijving:

In onedel metaal, met boven een rond smal sierstuk, doorboord en van een dwarsring voorzien (afmetingen: 24,5 × 21 mm).

Op de voorzijde zien wij een allegorische vrouwenfiguur, rechtstaande naar links gekeerd. Zij houdt in haar gestrekte rechterarm een zegekrans; er is geen legende.

Zulke soort medailles kan, gezien hun versiering van algemene aard, voor allerlei aangelegenheden gebruikt worden. Men noemt hen dan ook van het "commerciële type".

Op de keerzijde, binnen een donkere gepatineerde band, lezen wij: K.A.J. - 1931 - SANTHOVEN (de vroegere schrijfwijze van Zandhoven).

U bemerkt het: een heel spaarzame tekst. Nu we de medaille numismatisch bekeken en beschreven hadden, wisten wij ook de historische achtergrond te achterhalen.

Niemand zou anders doen dan wat wij deden: ons ter plaatse te Zandhoven zelf gaan bevragen. Daar zouden we toch zeker "iets" kunnen achterhalen. Er was alvast één kleine hinderpaal: 1931 jaartal van uitreiking en 1977 het jaar dat het stuk in mijn bezit kwam.

De voorzitter van de plaatselijke heemkundige kring te Zandhoven meende er een herdenkingsmedaille in te herkennen van een Antwerpse jeugdgroepering, die weekends en verlofperiodes te Zandhoven doorbracht. Het bleek spoedig dat ook dat niet de juiste oplossing was.

Ten einde raad verwees de voorzitter ons naar een gewezen onderpastoor van Zandhoven, thans pastoor-deken te Antwerpen. Deze vertelde ons, dat hij kort na zijn aanstelling in 1940 de K.A.J. te Zandhoven had heropgericht, maar meer informatie kon de deken ons spijtig genoeg ook niet verstrekken.

Later vernamen wij het bestaan van een archief van het plaatselijke secretariaat van de K.A.J. Antwerpen.

Helaas, tijdens de laatste oorlog was het secretariaat verplicht, tot tweemaal toe, te verhuizen en heel wat bundels waren nog steeds niet opnieuw nagezien en geklasseerd.

Toch kwam er wel heel onverwachts een identificatie. Op 15 mei 1978 hield het verbond van heemkundige kringen van de Provincie Antwerpen haar jaarvergadering, waarop ook die van Vlaams-Brabant uitgenodigd waren.

Mij werd gevraagd te spreken over de plaatselijke munt- en penningkunde en haar historisch belang. Tot slot vertelde ik mijn belevenissen over de slag hierboven beschreven.

Teruggekeerd op mijn plaats, zei de tafelgenoot tegenover mij gezeten heel droogjes: "Ik heb de oplossing voor uw probleem". Deze persoon was de burgemeester van Schelle en tevens voorzitter van de plaatselijke heemkundige kring. Hij zei o.m.: "Ik was te Zandhoven aanwezig bij het uitreiken van deze medailles, als bekroning van het sportfeest georganiseerd door de «K.A.J. Gouw Antwerpen»."

Vierjaarlijkse prijs van het Koninklijk Belgisch Genootschap voor Numismatiek

De prijs wordt toegekend aan de auteur van een wetenschappelijke, oorspronkelijke en onuitgegeven verhandeling op het gebied van de munt- en penningkunde of van de zegelkunde. Hij werd voor de eerste keer in 1981 toegekend en de tweede toekenning gebeurt in 1985.

Deze verhandeling, van ten minste 100 getypte bladzijden, illustratie en bewijsstukken niet inbegrepen, mag opgesteld zijn in het Nederlands, Frans, Duits of Engels.

In 1985 zal de prijs 40.000 Belgische frank bedragen.

De handschriften moeten gericht worden aan het Genootschap vóór 1 november 1984.

Het reglement kan verkregen worden bij de Heer Maurice Colaert, Winston Churchilllaan 58, bus 17, 1180 Brussel, België.

NIEUW VAN DE PERS

"The Weighing of Money" door Dr. Ir. G.M.M. Houben

De auteur heeft met dit nieuw *Engelstalig* werk een aansluiting gepubliceerd op zijn twee vorige uitgaven "European coin-weights for English coins, 1978" en "Muntgewichten voor Munten van de Nederlanden, 1981" waarmee hij deze interessante reeks aanvult. Hij is er in deze studie eveneens in geslaagd munt- gewichten en balansen uit verschillende periodes van de geschiedenis zo volledig mogelijk te ontleden en omschrijven.

Inhoud

- I. Introduction
- II. Late Roman weights?
- III. Byzantine weights
- IV. Islamic coin-weights
- V. West-European coin-weights
- VI. Coin-weight boxes
- VII. Troy-weights for the verification of single coins
- VIII. Bankers' weights
- IX. Coin-balances.

Het boek, dat 178 foto's en afbeeldingen bevat waaronder velen op werkelijke grootte, telt 67 bladzijden. Voor verzamelaars van dit onderwerp sterk aan te bevelen.

De publicatie zal in 1983 een opvolger krijgen, die zich bij deze serie zal voegen onder de titel van "Nested Cup-Weights".

De nieuwe uitgave "The Weighing of Money" kan besteld worden door 32 gulden te storten op P.C.R. Nederland nr. 415559 t.n.v. Gerard Houben, Hugo de Vrieslaan 12, 8024 Zwolle.

Op de foto rechts de laureaten Alex Bastiaens en André Despretz; links het bestuur van Numismatica Tienen. Erevoorzitter van "Numismatica Tienen" Rik Boel, Senator en Ondervoorzitter van de Vlaamse Raad, en Erevoorzitter Jozef Coel, Burgemeester van Tienen, overhandigden de ereprijs en het getuigschrift.

EREPRIJS «NUMISMATICA TIENEN» 11.11.1982

Bewust van de noodzaak tot bevordering van de munt- en penningkunde onder de verzamelaars besloot "*Numismatica Tienen*", afdeling van het "*Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde*", en aangesloten bij de *Cultuurraad van Tienen*, in 1980 een tweejaarlijkse "*EREPRIJS NUMISMATICA TIENEN*" in het leven te roepen.

Deze prijs wordt toegekend aan de persoon, vereniging of instelling welke zich uitzonderlijk verdienstelijk gemaakt heeft op het gebied van de numismatiek in het raam van de Vlaamse volksgemeenschap. De bevordering van de numismatiek zal op de ruimst mogelijke interpretatie berusten en kan geschieden door publicaties, onderzoekingen, voordrachten, tentoonstellingen, activiteiten in het numismatisch verenigingsleven, enz...

De eerste prijs viel in 1980 te beurt aan de Heer Aimé Haeck uit Dilbeek voor zijn werk "*Munten van de Graven van Vlaanderen (1556-1754), Deel III*".

In overleg met de adviserende raad bestaande uit de Heren

J. LIPPENS

Conservator van het Penningkabinet,

M. COLAERT Voorzitter Koninklijk Belgisch Genootschap voor Numismatiek,

A. VAN KEYMEULEN

Voorzitter Commissie voor Numismatiek,

P. DEGEL

Redacteur Tijdschrift voor Numismatiek EGMP, heeft, "*NUMISMATICA TIENEN*" besloten voor 1982 haar prijs toe te kennen aan de Heren:

ALEX BASTIAENS, Lanaken, voor de uitgave van "*De muntslag der Aartshertogen Albrecht en Isabella 1598-1621*" en

ANDRE DESPRETZ, Baarle-Drongen, voor de studie over "*Het Huisgeld van de Gentse SM. Vooruit Nr. 1*".

Medaille «Pater Pio»

Voorzijde: beeltenis naar het werk van de medailleur getekend Pierre Peeters (PP).

Keerzijde: Pater Pio in reliëf.

Technische gegevens en prijs: gepatineerd of verzilverd brons:

35 mm diameter - medaille met ring - 530 BF (B.T.W. inbegrepen).

20 mm diameter - sieraad met ring - 340 BF (B.T.W. inbegrepen).

Geslagen in de werkhuizen van de N.V. FIBRU - FISCH te Brussel, uitgevers sinds 1853.

Bestellingen: door storting van het overeenkomstige bedrag op rekening nr. 061-822460-71 van Pierre Peeters, Klakkedelle 91, te 1200 Brussel.